

14

November 2020 Jaargang 8

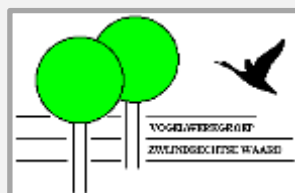
NIEUWSBRIEF

Nieuwsbrief

- 1** *Column/ Colofon*
- 2** *Excursies en vrijwilligers werkzaamheden*
- 3** *Info Werkgroepen*
- 4** *Foto's in beeld*
- 5** *Schoolgidsen cursus*
- 5** *Oever Pipers in Ambacht*
- 7** *Borenlandvogels schets treurig beeld*
- 10** *Krijg geen mot met de burens*
- 11** *Vogeltrek ook in de tuin*
- 13** *Stadslandbouw niet zomaar een trend*
- 18** *150.000 stuks afval*
- 21** *Buiten de regio*
- 22** *Kort bericht*
- 23** *Vrijwilligers gevraagd*

Werkgroep Flora en fauna Zwijndrechtse Waard

(Onderdeel van de Stichting Natuur en Landschap Zwijndrechtse Waard)

COLUMN

Onze werkgroep flora en fauna heeft weer publiciteit gekregen met een mooi stuk in de krant De Brug. We hopen ons o.a. op deze manier op de kaart te zetten. Helaas is door weer verscherpte corona maatregelen alles uitgesteld. Het is jammer dat je zoveel personen energie erin steken om iets te organiseren en dat het steeds niet doorgaat. Het is inderdaad om moedeloos van te worden en de oplossing is nog niet in zicht. De corona stretch is nog niet ten einde.

In de wijk waarin ik woon is er een grote renovatie van huizen bezig om deze te isoleren en voor de toekomst bestendig te maken. Daken worden vervangen. Juist onder deze daken zaten veel mussen en nu is dit vervangen door een mussenhotel. Ben benieuwd of dit gaat werken! En zal dit zeker gaanvolgend. Ook zijn er kasten in de voorzet muren geplaatst voor vleermuizen.

Niet alle woningrenovatie komt ten goede van de stadsnatuur. Helaas is er een spanningsveld en gaat er meer verloren dag erbij komt.

Een meer van 60 jaar oude boom zou beschermd worden bij het ophogen van de straat maar is door beschadigde wortels en onvoldoende maatregelen alsnog dood gegaan en inmiddels verwijderd.

Hoe groen we willen we zijn.....

Binnenkort komt het nieuwe rooster 2021 voor de werkgroep Hooge Nesse weer uit

Hoera het gebouw op d Hooge Nesse is bijna klaar. Binnenkort hopen we meer te melden wat er verder gaat gebeuren

Colofon

Deze nieuwsbrief is een uitgave van de Werkgroep "Flora en Fauna Zwijndrechtse Waard"

De werkgroep is een onderdeel van de "Stichting Tevens werken wij nauw samen met de "Stichting Hooge Nesse/Veerplaat"

*Bezoekerscentrum: t 'Weetpunt
Develpad 169
3335AR Zwijndrecht*

Voor verdere informatie kunt onze website bezoeken

*Stichting Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard:
<http://www.natuur-zw.nl/Wordpress/>*

*Stichting Hooge Nesse/Veerplaat:
<http://www.hoogenessen.nl/>*

Redactie: Ron Stevense

Foto: Ron Stevense

Excursies

Vrijwilligers werkzaamheden

Activiteiten

Agenda 2020

WERKGOEP NATUURONDERHOUD ZWIJDRECHTSE WAARD

Werkzaamheden in de Hooge Nesse polder/ Veerplaat

Natuur werkdag Hooge Nesse van 9.00-12.30 uur

Gegevens zie info bladzijde

7 november
Zaterdag

18 november
woensdag

28 november
zaterdag

I.v.m. de huidige corona maatregelen is de natuurwerkdag op 7 november komen te vervallen. I.p.v. daarvan gaat wel de werkochtend door van de werkgroep Hooge Nesse.

Agenda November 2020. Stilzitten is geen optie!

We blijven zeer voorzichtig in deze coronatijd. Maar stilzitten is geen optie!. Ga vooral naar buiten, alleen of in kleine groepjes van maximaal 2 personen. Inventariseer, leer, beweeg en geniet! De natuur in Nederland is prachtig en er blijft veel te ontdekken.

Werkgroep Natuur Onderhoud Zwijndrechtse Waard

Locatie: Hooge Nesse/Veerplaat

KORTE INFORMATIE:

- 1 Veel pech door defecte machines zijn al gerepareerd
- 2 Volgende week kijken waar zonnepanelen komen
- 3 Bloemrijke velden hersteld door bramen te verwijderen

Verzamelen bij de ingang bijenhotel/oude maas

Aanvang: 9.00 uur- 12.30 uur
 Klaarzet team 8.30 uur bij van Nesse/ werkschuur
 Onder leiding van: Ron
 Info en afmelden bij: rstevense@chello.nl

Weersverwachting

Verwachte temperatuur: 9 graden Celsius
 Weer: droog
 Bijzonderheden: geen

Maaisel verwijderen. Introductie gebruik hooibander om gras automatisch te verzamelen

Bramen verwijderen enz.....

Beheeractiviteiten

Flora en Fauna Werkgroep Zwijndrechtse Waard

Vogelwerkgroep Zwijndrechtse Waard

Excursie werkgroep

Werkgroep nestkasten

KORTE INFORMATIE:

- 1 **Vogeltrek, ook in de tuin**
 Veel trekvogels op weg naar het zuiden maken gebruik van Nederlandse tuinen om zich te goed te doen aan wat ze daar vinden. Niet alleen de massaliteit van het tuinbezoek van trekvogels valt op, het zijn soms ook de gekste soorten die opduiken.
- 2 Meld dode watervogels
 Recent werden dode Knobbelzwanen gevonden. Twee daarvan bleken vogelgriep te hebben. Mocht je dode watervogels vinden, meld ze dan.

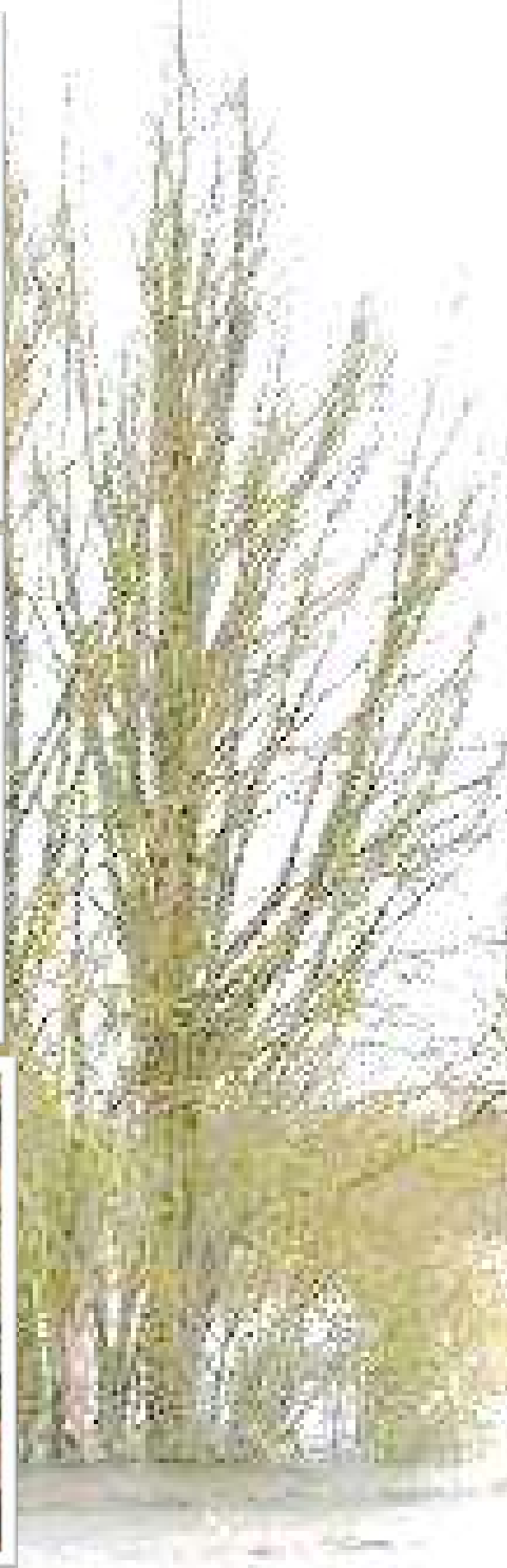
Flora en fauna werkgroep nieuws

Ik weet niet of ik dit goed of slecht nieuws moet noemen: hazen en konijnen staan sinds deze week op de Rode Lijst van de Nederlandse zoogdieren. Slecht nieuws in de zin dat het niet goed gaat met deze dieren, goed nieuws (hopelijk) dat nu eindelijk eens een eind wordt gemaakt aan de plezierjacht op hazen. Nu ze op de Rode Lijst gezet zijn, kan moeilijk worden volgehouden dat ze voor 'wildbeheer' bejaagd worden. Sinds 1950 is het aantal hazen en konijnen met zestig procent afgenomen. "Maar", zo schrijft minister Schouten,

"ondanks deze forse afname kan met meer dan 25.000 voortplantende individuen per soort niet gesteld worden dat zij in hun voortbestaan worden bedreigd. Vooralsnog blijft de jacht op deze soorten geopend." Wanneer zal ik weer eens, zoals in mijn jeugd, kunnen genieten van groepen van tien of twintig rammelende hazen? Maar vooral: wanneer kunnen hazen zelf weer eens voluit hun liefdesspel spelen, zonder dat jagers ze voor de lol doodschieten?

Op de Veerplaat was de aannemer bezig met voorbereiding om een pijpleiding onder de oude maas te leggen. Ineens moest alles stil gelegd worden en inmiddels is alles weer verwijderd. De uitvoerder verklaarde dat er een klacht was ingediend omdat er orchideeën groeien. Klopt maar er was al toestemming toch of... Waarom ik dit schrijf! Ik heb ook liever orchideeën. Maar ik probeer te begrijpen wat er nu aan de hand is. En wat als het alsnog gaat gebeuren en het wordt voorjaar dan is er juist geen kans op herstel. Antwoord blijft nog schuldig Niemand weet het! Of u wel.....

FOTO'S IN BEELD

Schoolgidsen Cursus 2021

Stichting Natuur & Landschap – Zwijndrechtse Waard en IVN Dordrecht organiseren komend voorjaar weer een schoolgidsencursus.

Schoolgidsen verzorgen al een flink aantal jaren, sinds 1995, natuurlessen voor kinderen in de basisschoolleeftijd. Zo veel mogelijk buiten en onder schooltijd. Voor de Corona perikelen ging dat om meer dan 4000 leerlingen per jaar. Aanvulling en uitbreiding van de schoolgidsenclub is nodig.

Ons motto: “De jeugd moet veel meer buiten kunnen genieten van de natuur!” Als u het daar mee eens bent, is dat één van de redenen om de schoolgidsencursus te volgen.

Locaties waar de schoolgidsen actief zijn: in Zwijndrecht bij 't Weetpunt, de Kiboehoeve en de Hooge Nesse, in Hendrik Ido Ambacht de Frelustal, het Jeugdspeelpark en de Sophiapolder.

Het klinkt eenvoudig, maar er komt heel wat bij kijken. Schoolgids word je niet zomaar. Om het Landelijk erkende IVN schoolgidsen diploma te behalen, is het nodig de cursus te volgen. 8 theorielessen op donderdagavond in 't Weetpunt (telkens van 19.45 – 21.30 uur) en 7 praktijklessen op zaterdag morgen (09.00 – 10.30 u). Dan ben je er nog niet, want dan volgen nog 6 stagelessen (dagdelen) in overleg. Om het diploma IVN-schoolgids te kunnen ontvangen, moet men 90% van de lessen gevolgd hebben en 6 keer een dagdeel natuurstage hebben meegelopen op de diverse locaties.

Bij voldoende deelname gaat de cursus van start op donderdagavond 18 maart 2021. Het hele cursusprogramma is te vinden in een brochure op de website van SN&L-ZW: www.natuur-zw.nl. Daar staan ook de onderwerpen: educatieve lessen voor groep 1 – 4, bomen, vogels, wilde bloemen en planten, bodemdieren, kriebelbeestjes en waterdiertjes.

Op een aparte pagina komt het werk van de schoolgidsen aan de orde:

Meer informatie en aanmelden bij Lidy van der Lans – Exler, Sacramentsbogerd 1, 3343 BP HI Ambacht. Via mail: lidyexler777@gmail.com

Oeverpiepers op de rotsige oevers van Ambacht

Langs de Nederlandse kust zijn in de winter overal oeverpiepers te vinden. Oeverpiepers zijn net als de andere piepers relatief kleine vogels, met een gestippelde buik en een grijs/bruin uiterlijk. Oeverpiepers zijn daarbij de meest donkergekleurde van allemaal, met vooral ook veel tekening op de buik. Hun uiterlijk sluit wat dat betreft uitstekend aan bij de omgeving waar je ze kan vinden. Oeverpiepers houden zich namelijk altijd op bij keien of stenen. Daartussen zoeken ze naar hun voedsel, wat ze in allerlei spleetjes en kiertjes vinden. Ook in Scandinavië, waar deze soort tot broeden komt, bevinden ze zich altijd langs de kust en in de omgeving van rotsen. Ze broeden daar in spleten tussen de rotsen. De basaltblokken langs de Nederlandse kust lijken voor een oeverpieper natuurlijk exact op de rotsige kust die ze uit het noorden kennen, zodat het hier prima overwinteren is voor deze soort.

Vooral langs de kust van Nederland vind je zulke rotsige oevers, zoals op pieren en langs de verschillende dammen in Zeeland. In het binnenland kom je dat aanzienlijk minder tegen. Tot 2015 hadden we dan ook alleen maar kunnen dromen om oeverpiepers in Ambacht te zien, tot we de soort aantroffen langs de Noord. We zagen daar namelijk een pieper op de basaltkeien langs de rivier, en dan is het opletten geblazen. Ook waterpiepers, die veel algemener zijn in de winter, kunnen natuurlijk op de stenen lopen, maar van een oeverpieper verwacht je het natuurlijk net wat meer. En dat bleek niet onterecht, want de vogel bleek inderdaad een oeverpieper te zijn. Ook in het binnenland weet deze soort dus de rotsige oevers te vinden waar ze zo van houden. Sinds 2015 zit er elk winter wel één exemplaar langs de dijk van de Crezéepolder. Ook dit najaar is een oeverpieper alweer present, terwijl we op de Sophiapolder zelfs een groepje van drie exemplaren konden vinden op de basaltblokken. Kennelijk zijn er dus meer oeverpiepers die de rotsige oevers van Ambacht weten te vinden...

Heeft u vragen, zelf wat onbekends gezien of andere opmerkingen? Mail me gerust: cornelisfokker@gmail.com

PERS BERICHTEN

Persbericht

Werkgroep Flora & Fauna – Zwijndrechtse waaru

Zwijndrecht - De Werkgroep Flora & Fauna Zwijndrechtse Waard is in 2015 officieel van start gegaan. De werkgroep is opgericht om een overkoepeling te vormen voor verschillende werkgroepen die zich bezig houden met o.a. natuurbescherming en natuuronderzoek. Coördinator voor de Werkgroep Flora & Fauna – Zwijndrechtse Waard is Ron Stevense. Elke tweede dinsdagavond van de maand is in principe voor deze werkgroep 't Weetpunt gereserveerd. Er zijn dan lezingen, voordrachten en dergelijke.

Momenteel bestaat deze Werkgroep Flora & Fauna – Zwijndrechtse Waard uit een vierstal sub-werkgroepen:

Werkgroep Natuur Onderhoud

Elke 10 dagen, om en om op woensdag- en zaterdagmorgen, werkt deze groep op de Hooge Nesse om de natuur te beheren en toegankelijk te houden. Als er niets gedaan zou worden, groeit alles dicht en tast dit de diversiteit van het gebied aan. Beheren van de natuur heeft spelregels nodig. Hoe dat moet, is het weten waard. Vandaar dat Ron Stevense als coördinator een Groeiboek heeft samengesteld, waarin een en ander wordt uitgelegd.

Natuurbeleving staat voorop. Ook is gekeken naar avontuurlijk beleven van de natuur door jong en oud. Waarin het zien en beleven van

flora en fauna voorop staat. Dit in combinatie met een gevarieerd maabeleid. Wat dat is komt uitgebreid aan de orde. Als je deze methode toepast, ontstaat er variatie in de begroeiing, waar plant en dier baat bij hebben.

Werkgroep Nestkasten

Plaatsen van diverse soorten kasten o.a.. Voor kerkuilen en torenvalken. Vele kasten zijn bezet en de resultaten zijn positief.

Vogelwerkgroep

De Vogelwerkgroep Zwijndrechtse Waard werd opgericht in 1992 en telde destijds 20 leden. In die bijna 30 jaar werd dat aantal steeds geringer. Eigenlijk is de WG Flora & Fauna ZW de opvolger van de Vogel Werkgroep: in de natuur is meer te doen dan alleen vogels.

Werkgroep excursies

Een voorbeeld van deze excursies zijn de Foodwalks (voedsel-zoek-wandelingen) op de Hooge Nesse: over eetbare planten in de natuur! Ander voorbeeld: tips & trucs om planten en of insecten te fotograferen. Wel vroeg opstaan! Doel van de excursies is om inspiratie op te doen en belangstelling te kweken voor de natuur in en rond die Zwijndrechtse Waard. De schoolgidsen die Natuur & Milieu Educatie verzorgen vanuit 't Weetpunt, zijn met hun schoolgroepen graag op de Hooge Nesse.

Een plantenwerkgroep, werkgroep vlinders en libellen, een zoogdierenwerkgroep, etc. zou eveneens bij WG Flora & Fauna ondergebracht kunnen worden. Als u belangstelling heeft voor één van de werkgroepen of voor een nieuw op te richten werkgroep, neem dan contact op met Ron Stevense.

Online informatie

Over de Hooge Nesse heeft Ron Stevense een uitgebreid rapport opgesteld met feiten, cijfers en ideeën. Zelf lezen? Op de website van SN&L-

ZW voor ieder beschikbaar. Wel even voor gaan zitten: 72 pagina's in pdf. Zeer de moeite waard! Actuele berichtgeving vindt u in de nieuwsbrieven en/of op de website: www.natuur-zw.nl. Voor de digitale nieuwsbrieven kunt u zich aanmelden bij rstevense@chello.nl. Ze zijn gratis. De Flora en Fauna werkgroep heeft de activiteiten voor 2020-2021 op een rij gezet. Activiteiten die doorgaan zijn te vinden in de kalender, de sidebar van de website en in de nieuwsbrief.

ANDER NIEUWS

Nieuw overzicht boerenlandvogels schetst treurig beeld

[Sovon Vogelonderzoek Nederland](#)

31-OKT-2020 - De nieuwe Boerenlandvogelbalans laat zien dat vogels van het open boerenland, zoals de grutto en de patrijs, sinds 1990 met bijna zeventig procent afnamen. Vogels die op erven en in struweel in het buitengebied broeden, bleven nagenoeg stabiel.

Cijfers per provincie schetsen een somber beeld als het gaat om de broedprestaties van bekende vogels als de scholekster en kievit. Ze hebben te lijden onder het geïntensiverde landgebruik en de daarmee samenhangende verdroging, vermesting en versnippering. Minder voedsel en meer predatie zijn daar directe gevolgen van. Op vrijdag 30 oktober overhandigen

organisaties het nieuwe overzicht van de cijfers van boerenlandvogels aan het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Boerenlandvogelbalans

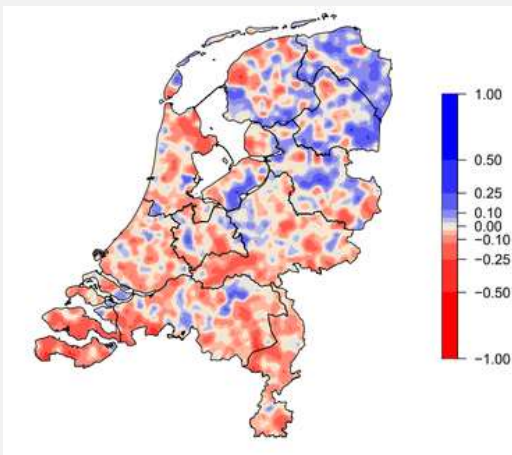
Vrijdagmiddag overhandigde directeur Theo Verstrael van Sovon Vogelonderzoek Nederland digitaal het eerste exemplaar van de Boerenlandvogelbalans aan Donné Slangen, directeur Natuur en Biodiversiteit van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De balans is samengesteld door Sovon, LandschappenNL en de Bond Friese VogelWachten (BFVW). De basis ervan bestaat uit gegevens die door hun vele duizenden vrijwilligers zijn verzameld.

[Bekijk hier de Boerenlandvogelbalans 2020](#)

<https://www.sovon.nl/nl/publicaties/boerenlandvogelbalans-2020>

Treurig totaalbeeld

Het totaalbeeld van de gegevens van 26 soorten die vooral in het boerenland voorkomen, is weinig rooskleurig. Onderzoeker Erik Kleyheeg van Sovon: "We zien niet alleen een achteruitgang in de aantallen, ook de verspreiding wordt minder en bovendien loopt het nest- en broedsucces terug". De Boerenlandvogelbalans zoomt in op verschillende vogelgroepen. De vogels van het open boerenland (grasland en akkers) en de vogels die op erven en in struwelen voorkomen. De groep van het open boerenland is in nog geen dertig jaar tijd met bijna zeventig procent afgenomen. De grootste verliezers zijn de scholekster, grutto en wulp. Bij de Kievit en patrijs gaat de afname in het afgelopen decennium zelfs sneller dan voorheen.

Verandering in dichtheden van struweel- en erfvogels tussen 2000 en 2015 (Bron: Sovon; Boerenlandvogelbalans 2020)

Erf- en struweelvogels wisselend, maar stabiel

De groep erf- en struweelvogels laat een wisselend beeld zien, dat per saldo stabiel is sinds 1990. Zo doet de putter het erg goed, maar de zomertortel juist bijzonder slecht.

De veranderingskaart geeft voor deze groep vooral

aantalsafnames in het zuiden en westen van ons land weer, terwijl de aantallen in het noordoosten juist toenemen.

Laag nestsucces

Vrijwilligers van de BFVW en LandschappenNL controleren jaarlijks veel nesten van vogels in het open boerenland. Het merendeel is van Kievit, grutto, tureluur en scholekster. Ongeveer de helft van deze vrijwilligers is actief in Fryslân. "In Fryslân hebben de grutto en andere weidevogels het zwaar. Diepteontwatering, monocultuur en de vele aanwezige roofdieren zorgen ervoor dat er te weinig kuikens uitvliegen", vat Inge van der Zee van de Bond Friese

VogelWachten samen. "Er moeten heel snel flinke stappen gezet worden om de situatie te verbeteren". De gegevens laten zien dat het nestsucces ten opzichte van 2012, gepubliceerd in de Weidevogelbalans 2013, sterk daalde. Het overgrote deel van de nestverliezen wordt toegeschreven aan predatie. Voor een verbetering van de vogelstand moeten voldoende eieren uitkomen. Minstens zo belangrijk is dat deze kuikens vervolgens overleven. Maar uit tellingen blijkt een gestage daling van die kuikenoverleving.

Vooruitblik

Naast allerlei cijfers over de (stand van de) vogels geeft de balans ook informatie over weidevogelvriendelijk beheer binnen reservaten en op agrarisch land. Verder wordt ingegaan op de veranderingen in de leefomgeving van de boerenlandvogels. Ook verdroging, predatie en teruglopend voedselaanbod zijn factoren binnen het complexe geheel die voor veel soorten negatief uitpakken. De balans sluit af met een voorzichtig optimistische blik op kansen in de nabije toekomst. "Binnen het landelijk gebied spelen veel beleidsmatige en praktijkontwikkelingen rondom biodiversiteit en klimaatverandering. Een goede uitwerking van deze thema's levert kansen op voor onze boerenlandvogels", aldus Theo Vogelzang van LandschappenNL.

De nieuwe Boerenlandvogelbalans laat zien dat vogels van het open boerenland, zoals de grutto en de patrijs, sinds 1990 met bijna zeventig procent afnamen (Bron: Shutterstock)

Tekst: [LandschappenNL](#), [Bond Friese VogelWachten \(BFVW\)](#) en [Sovon Vogelonderzoek Nederland](#)

Foto's: Erik Kleyheeg (leadfoto: grutto); Shutterstock

Krijg geen mot met de burenen!

[De Vlinderstichting](#)

5-NOV-2020 - Tuinen kunnen belangrijk zijn voor de biodiversiteit. Daarom is er steeds meer aandacht voor natuurvriendelijk tuinieren. Maar werkt dat ook? In Ierland is een onderzoek gedaan naar nachtvlinders, ofwel motten, in tuinen. Wat blijkt? Tuinen zijn belangrijk, maar vooral als er ook in de buurt wat te halen is. Een biodiverse omgeving is essentieel, dus krijg geen mot met de burenen!

De witstipgrasuil, een van de vele nachtvlinders die in tuinen kunnen voorkomen (Bron: Kars Veling

) Het Ierse onderzoek, uitgevoerd door Emile Ellis en collega's, geeft duidelijk aan dat samenwerking essentieel is als je tuinen een echt grote waarde voor biodiversiteit wilt laten hebben. Ze werkte in deze studie met nachtvlinders. Deze zijn belangrijk, ook in stedelijke ecosystemen, omdat ze bestuivers en planteneters zijn en ook weer belangrijk als voedsel voor allerlei andere dieren. Bovendien

reageren nachtvlinders, zoals veel insecten, snel op veranderingen in hun leefomgeving, door hun levenscyclus en het feit dat ze heel specifieke eisen stellen. Dat bleek ook uit het onderzoek. Emile Ellis vond dat bij een toename van complexiteit er meer nachtvlinders werden gevonden. Met andere woorden: hoe meer variatie, hoe meer vlinders. Bovendien was er een duidelijk verband met de hoeveelheid kunstmatig oppervlak, versterking dus. Meer versterking betekende minder vlinders. Dit is natuurlijk niet verrassend, maar het bleek dat die variatie pas een positieve rol speelde als deze ook buiten de tuin zelf aanwezig was.

Een tuin was pas echt soorten- en vlinderrijk als er in de omgeving ook gevarieerde en natuurlijke leefgebieden waren. Dat betekent dus dat samenwerking essentieel is. Samenwerking tussen tuinbezitters onderling, maar ook met de gemeente, die door in het beheer van groenstroken en bermen rekening te houden met de natuur, [zoals binnen kleurkeur](#), een belangrijke rol kan spelen. En daarmee zijn er grote kansen, want als we de oppervlakte tuinen en openbaar groen bij elkaar optellen komen we tot een gigantisch gebied waar planten en dieren goed leefgebied kunnen vinden.

De hagedoornvlinder (Bron: Kars Veling)

Dit geeft ook nog meer waarde aan de buurtinitiatieven die op steeds meer plaatsen ontstaan. Buurtgenoten die samen proberen meer natuur in hun omgeving te krijgen door zelf aan het werk te gaan. Aan het werk in hun eigen tuinen, maar ook, in samenwerking met de gemeente, in delen van het openbaar groen. Zo ontstaan prachtige groene netwerken in de stad en dat werkt dus!

Meer informatie

- [Hier vindt u het artikel van Emile Ellis](#) (pdf: 922 KB)

Tekst en foto's: Kars Veling, [De Vlinderstichting](#)

Vogeltrek, ook in de tuin!

[Vogelbescherming Nederland](#)

20-OKT-2020 - De jaarlijkse vogeltrek moet wel één van de meest spectaculaire natuurfenomenen zijn. Alleen al over Nederland vliegen in voor- en najaar tientallen miljoenen vogels naar en van hun winterverblijven. Voor een deel van die vogels is ons land het eindstation, anderen maken alleen een tussenstop om bij te tanken. Dat doen ze ook bij u in de tuin!

Veel trekvogels op weg naar het zuiden maken gebruik van Nederlandse tuinen om zich tegoed te doen aan wat ze daar vinden. Niet alleen de massaliteit van het tuinbezoek van trekvogels valt op, het zijn soms ook de gekste soorten die opduiken, zo blijkt uit de database van [tuintelling.nl](#).

Het is niet zo dat echt iedere trekvogel de tuin opzoekt. Voor de meeste watervogels en roofvogels is het bijvoorbeeld niet hun voorkeursbiotoop. Maar rond deze tijd van het jaar kunt u die eerste groep trekvogels en vele andere soorten over zien en horen vliegen, ook (en

vooral) 's nachts. Het herkennen ervan is een kunst apart, maar het biedt zeker een leuke aanvulling op de natuurbeleving in de tuin. Met de [Veldgids Vogeltrek](#) komt u al een eindje om trekvogels te onderscheiden die zich slechts als stip aan de horizon manifesteren.

Hoe groener, hoe meer voedsel

Nog leuker wordt het natuurlijk als trekvogels wél uw tuin aandoen. Twee factoren zijn daarbij van belang: de beschikbaarheid van voedsel en de weersomstandigheden. Dat eerste heeft u zelf in de hand. Vooral inheemse, besdragende struiken (of zaad- of vruchtenproducerende bomen) zijn in de herfst onweerstaanbaar voor vogels. Ander groen trekt insecten aan, ook altijd erg interessant voor trekvogels. Datzelfde geldt natuurlijk ook voor voedersilo's en vogelpindakaas.

Het weer

En zoals gezegd, ook het weer speelt een rol. Bij rugwind - noord(oosten)wind - en rustig weer vliegen enorme aantallen trekvogels over ons land zonder te hoeven stoppen. Worden ze echter geconfronteerd met flinke tegenwind, dus meer uit zuidwestelijke hoek, en/of regen, dan kiezen veel vogels ervoor om de trek even uit te stellen.

In oktober kunnen zo enorme aantallen roodborsten, mezen, [vinken](#) en [kepen](#), en lijsterachtigen (als [koperwiek](#) en [kramsvogel](#)) naar beneden komen. Ze zullen dan veelal bosgebieden opzoeken, maar schuwen tuinen zeker niet. Ook de vertrouwde merels en pimpelmezen krijgen zo gezelschap van buitenlandse soortgenoten.

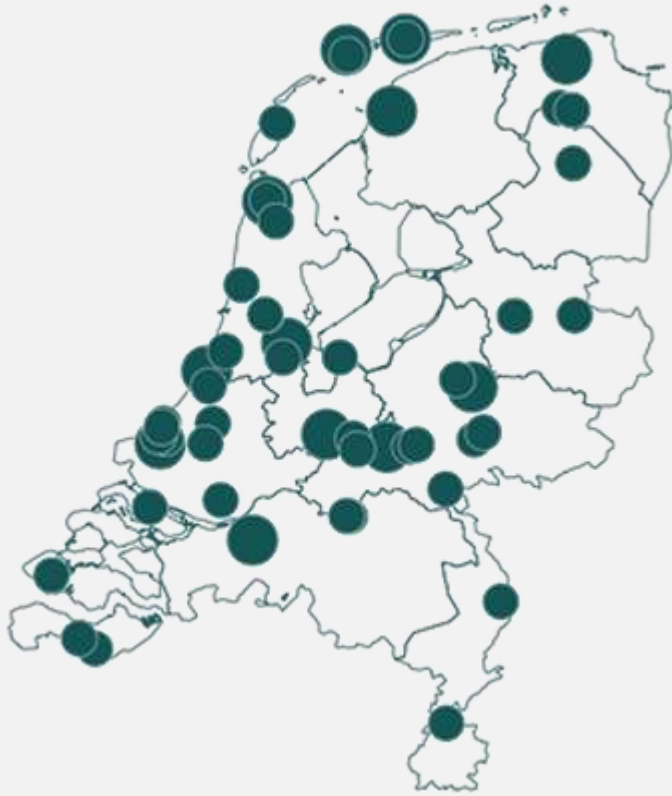
Invasiegasten

Er is nog een andere factor die soms een rol speelt bij tuinbezoek van trekvogels: een uitstekend broedseizoen in het verre noorden of oosten van Europa dat wordt gevolgd door voedselgebrek. Sommige soorten als [pestvogels](#), gaaien, (witkop)staartmezen [en zwarte mezen](#) - en héél soms [notenkrakers](#) - gaan dan op reis en zorgen zo voor periodieke invasies in Nederland.

In het geval van de pestvogel overkwam dat al dertig gelukkige tuintellers, dus ze kunnen zomaar in uw tuin terechtkomen. Mits deze goed is voorzien van voedsel natuurlijk, zoals de Gelderse roos, want anders gaan ze naar de burens. Dat wil je niet.

Tijdens bijzondere omstandigheden - zoals dichte mist of plotselinge kou of sneeuwval - kunnen in vrijwel iedere tuin ook atypische tuinvogels opduiken. U kunt dan waterhoen, [waterral](#) of [houtsnip](#) aantreffen. Zelfs de [roerdomp](#) is al een paar keer in tuinen gezien. Daarnaast zijn er ieder najaar weer meldingen van de echt zeldzame vogels in tuinen, tot soms zelfs [soorten die nog nooit eerder in Nederland waren gezien](#). En wat te denken van bijvoorbeeld [roze spreeuwen](#), [bladkoningen](#) (maar liefst 53 tuinwaarnemingen op [tuintelling.nl!](#)) en [buidelmezen](#). Het kan allemaal. Mits de tuin groen is ingericht met inheemse planten en bessenstruiken... wat Vogelbescherming graag aanraadt.

Bijzonderheden

Waarnemingen van bladkoningen in de tuin, gedurende 2015 - 2020. Het kan overal! (Bron: tuintelling.nl)

Lijster- en bessentelling

Om een beter beeld te krijgen van de verspreiding van doortrekkende vogels in tuinen, organiseert Sovon Vogelonderzoek Nederland van 14 oktober tot 11 november [een speciale telling](#). Omdat vooral besdragende struiken en bomen hierbij een rol spelen, vragen we iedereen om in deze periode te letten op besetende vogels in de tuin (lijsters, maar ook zwartkop, kraaiachtigen en duiven). Hoeveel zijn het er? En waar eten ze van? Voor de inrichting en adviezen van tuinen kan het heel waardevol zijn om dit te weten. Ook het belang van tuinen (met in Nederland een gezamenlijke oppervlakte

gelijk aan de Oostvaardersplassen!) voor trekvogels wordt hiermee waarschijnlijk verduidelijkt. [Tel dus mee!](#)

Tekst: Gert Ottens, [Vogelbescherming](#)

Foto's: Shutterstock (leadfoto: witkopstaartmees); [tuintelling.nl](#)

Stadslandbouw, niet zomaar een trend!

[Atlas Natuurlijk Kapitaal](#)

30-OKT-2020 - Stadslandbouw is sterk in opkomst. In steeds meer steden gebruiken stadsbewoners onbenutte stukjes land voor voedselproductie. Atlas Natuurlijk Kapitaal neemt een kijkje in de keuken van twee succesvolle stadslandbouwprojecten: Voedseltuin Rotterdam in het Rotterdamse havengebied en oogsttuin LandinZicht op de grens tussen Hilversum en Loosdrecht.

Eigenlijk bestaat stadslandbouw al zo lang er steden zijn. Zo stelde de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen tijdens de industriële revolutie tuintjes aan fabrieksarbeiders beschikbaar. In deze zogeheten 'arbeiderstuintjes' verbouwden fabrieksarbeiders zelf hun groenten. Zo was er meer eten op tafel. Volgens secretaris dominee Bruinwold Riedel zorgden de arbeiderstuintjes ook voor een verbetering van de 'zedelijke toestand van de werkman'. En voor meer levensvreugde en een betere levensstandaard.

Ook in deze moderne tijd bieden stadslandbouwprojecten meer dan alleen voedsel. Het literatuuronderzoek [Healthy Urban Gardening](#) (809 KB) laat zien dat stadslandbouw positieve effecten heeft op het welzijn van mensen. Door in moestuinen te werken, bewegen mensen meer en eten ze meer (zelfgekweekte) groenten en fruit. Ook zijn er aanwijzingen dat stress afneemt en er (meer) sociale contacten in de buurt ontstaan.

Voedsel verbouwen in de stad: Voedseltuin Rotterdam

Een voorbeeld van zo'n moderne voedseltuin is de in 2010 opgerichte [Voedseltuin Rotterdam](#). De leer- en werktuin van z'n zevenduizend vierkante meter ligt op een braakliggend terrein op de gedempte Keilehaven nabij de Rotterdamse haven. Al sinds de start levert de tuin groenten en fruit aan de gebruikers van de Voedselbank Rotterdam. Dat deze bijdrage meer dan welkom is, laat een [recent onderzoek naar de kwaliteit van voedselpakketten zien](#). Voor een gezond voedingspatroon is het nodig dat er extra groente en fruit in de voedselpakketten komt.

Vrijwilligers onderhouden De Voedseltuin. Zij komen vaak uit de wijk en sommigen van hen waren zelf klant bij de Voedselbank. Zo veranderen kwetsbare wijkbewoners in trotse producenten van voedsel. Ook biedt de Voedseltuin werk aan via de zogeheten 'participatieplaatsen': plaatsen voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt om werkervaring op te doen. Dat is vaak een stap richting het vinden van betaald werk.

Voedseltuin Rotterdam (Bron: Voedseltuin Rotterdam)

INHERIT-project

De Voedseltuin is onderzocht in het kader van het [INHERIT-project](#). Dit Europese project wil een gezonde manier van leven, bewegen en consumeren stimuleren. De Voedseltuin kwam [uit de bus als een goed voorbeeld hiervan](#) (6,4 MB). Het werken in het groen heeft positieve effecten op sociaal kwetsbare groepen en

verbetert de gezondheid. En levert ook nog eens duurzame groenten en fruit op.

Vergroening havengebied

Op de [Groenkaart van Nederland](#) zien we dat de Voedseltuin ook bijdraagt aan de vergroening van het Rotterdamse havengebied.

Voedseltuin Rotterdam op Groenkaart Nederland. Door het sterke inzoomen is de figuur helaas wat korrelig geworden (Bron: Atlas Natuurlijk Kapitaal)

Inmiddels zijn er meer voedseltuinen in ons land gestart die aan de Voedselbank leveren. Zoals [Voedseltuin IJplein](#) in Amsterdam, [Voedseltuin Villanueva](#) in Den Bosch en [Voedselbank Tuuntje Westerkwartier](#) in Opende bij Groningen.

Zelf oogsten in oogsttuin LandinZicht

Toegang LandinZicht (Bron: Liesbet Dirven)

Ook is de [Community Supported Agriculture \(CSA\)](#) in opkomst. Dit houdt in dat boeren en burgers een partnerschap aangaan, waarin ze samen verantwoordelijk zijn voor het landschap. Ze delen verantwoordelijkheden, risico's en opbrengsten. Wietse Bakker en Julien Kool brengen op [oogsttuin LandinZicht](#) al vijf jaar de CSA-principes in de praktijk. Mensen kunnen bij LandinZicht een oogstaandeel kopen. In ruil daarvoor

kunnen zij het hele groene seizoen genieten van verse groenten die ze zelf mogen oogsten.

Rust

Oogsttuin LandinZicht ligt het landelijke gebied tussen Hilversum en Loosdrecht op de grens van beide gemeenten. Als je met de fiets het pad oprijdt, valt het op hoe rustig het is. Het enige

wat je hoort is het geluid van vogels en insecten. De tuin ligt in een open veld tussen hoge bomen. In keurig ingedeelde vakken staan bekende groenten als sla en snijbiet, maar ook onbekende groenten als postelein en pastinaak.

Palmkoolveld LandinZicht (Bron: Liesbet Dirven)

Daar kan geen supermarkt tegenop

“Vorig jaar leverden we groenten aan zo’n 120 families uit de streek”, vertelt Wietse. “Deze zomer nam de belangstelling toe. Maar liefst 160 families kwamen bij ons voor hun groenten. We wilden niemand teleurstellen, dus we hebben de capaciteit flink op moeten schroeven. Mensen kunnen hier zelf de groenten plukken en

snijden. We hebben maar liefst 65 soorten groenten. Daar kan geen supermarkt tegenop. En onze groenten zijn verser dan vers, geproduceerd zonder bestrijdingsmiddelen en natuurlijk niet verpakt in plastic.”

Lekker in de natuur zijn

Vrijwilligers runnen LandinZicht onder leiding van Wietse en Julien. “Het leuke is dat veel oogsters zich zo verbonden met de tuin voelen dat ze vrijwilliger werden”, stelt Wietse. “Ik hoor terug dat mensen het heerlijk vinden om hier te zijn. Even een praatje maken en lekker in de natuur zijn. Zo oogsten ze veel meer dan alleen voedsel.”

Dromen van landbouw die terugkeert naar zijn wortels

Mijn missie is om het voedsel weer terug te geven aan de mensen zelf”, zegt Wietse. “We weten vaak niet waar ons voedsel vandaan komt en zien het terug in plastic verpakkingen in de supermarkt. Bij ons oogst je wat je eet. Mijn droom is om nog meer soortgelijke tuinen in deze regio te starten. Maar vooral droom ik van een landbouw die weer terugkeert naar zijn wortels: kleinschalig, direct en lokaal en voor en door mensen.”

Stadslandbouw: de toekomst?

De Nederlandse bevolking groeit. Volgens het [Centraal Bureau voor de Statistiek](#) heeft Nederland in 2035 één miljoen meer inwoners dan nu. Vooral grote en middelgrote steden gaan groeien. Stadslandbouw kan waarschijnlijk niet alle bewoners van voedsel voorzien. Wel zorgt stadslandbouw ervoor dat mensen zich bewuster zijn van wat ze op hun bord krijgen en laat stadslandbouw zien dat het ook anders kan. Ook zorgt stadslandbouw voor rustige en groene plekken in de stad, waar mensen lekker in het groen bezig kunnen zijn. En dat is nu belangrijker dan ooit.

Stadslandbouw hoeft niet altijd in het centrum van de stad te zijn, ook het omliggende platteland kan daarin voorzien. Zo kan stadslandbouw stad en platteland verbinden en kunnen ze hun krachten bundelen. Ook kan stadslandbouw bijdragen aan circulaire steden. Wat te denken van stedelijke afvalstromen die worden gebruikt in stadslandbouw, zoals bijvoorbeeld gezuiverd rioolwater? We gaan het zien! Maar stadslandbouw is van alle tijden en niet zomaar een trend.

LandinZicht: oogst van de week (Bron: Liesbet Dirven)

Meer informatie?

- Lees meer over de Voedseltuin Rotterdam op [Atlas Natuurlijk Kapitaal](#) of kijk op de [website van de Voedseltuin Rotterdam](#).
- Kijk voor meer informatie over [LandinZicht](#) op hun website.

Tekst: Jeannine Brand en Liesbet Dirven, [Atlas Natuurlijk Kapitaal](#)

Foto's: Liesbet Dirven; [Voedseltuin Rotterdam](#)

Kaart: [Atlas Natuurlijk Kapitaal](#)

150.000 stuks afval:

WUR analyseert grootste hoeveelheid plastic rivierafval ooit

[Wageningen Environmental Research](#)

22-OKT-2020 - Flesjes, dopjes, touwen, etensverpakkingen: rivieren dragen allerlei soorten afval met zich mee. In een omvangrijk onderzoek van Wageningen University & Research en Stichting De Noordzee verzamelden en analyseerden vrijwilligers meer dan 150.000 stuks afval langs de Maas en de Rijn. Onderzoekers krijgen zo meer inzicht in de herkomst en spreiding van plastic afval in rivieren.

Rivieren dragen allerlei soorten afval met zich mee (Bron: Schone Rivieren)

Flesjes, dopjes, touwen, etensverpakkingen: rivieren dragen allerlei soorten afval met zich mee. In een omvangrijk onderzoek van Wageningen University & Research en Stichting De Noordzee verzamelden en analyseerden vrijwilligers meer dan 150.000 stuks afval langs de Maas en de Rijn. Met de grootste dataset in Nederland die de

burgerwetenschappers daarmee aanlegden krijgen onderzoekers meer inzicht in de herkomst en spreiding van plastic afval in rivieren. Plastic afval in rivieren leidt overal ter wereld tot problemen voor mens en milieu. Met name macroplastics (alles groter dan 0,5 centimeter) veroorzaken veel schade aan het milieu. De voorwerpen dragen bij aan de plastic soep en dieren kunnen plastic aanzien voor voedsel of raken erin verstrikt. Daarnaast leiden ze tot economische schade, bijvoorbeeld door het verstopten van rioolsystemen.

Veel data nodig

De laatste jaren is er volgens Tim van Emmerik, universitair docent bij de leerstoelgroep Hydrologie en Kwantitatief Waterbeheer, vooral gekeken naar plastic op zee. “Maar de vervuiling begint vaak ergens anders. Het is cruciaal dat we meer te weten komen over afval in rivieren, en daar hebben we heel veel data voor nodig.” Binnen het Schone Rivieren-project,

een initiatief van IVN Natuureducatie, Plastic Soup Foundation en Stichting De Noordzee, is in de afgelopen jaren onderzoek gedaan naar afval op rivieroeveren. De gegevens zijn door Wageningen University & Research (WUR) in samenwerking met Stichting De Noordzee uitgebreid geanalyseerd.

Vrijwilligers van het Schone Rivieren-project onderzochten twee keer per jaar afval op meer dan 200 plekken langs de oevers van de Maas en de Rijn. Daarna classificeerden ze de voorwerpen in een van de 110 categorieën volgens het ontwikkelde River-OSPAR-protocol, zoals 'voedselverpakking' en 'wattenstaafje'. In totaal verzamelden de vrijwilligers daarbij tussen 2017 en 2019 maar liefst 152.415 stuks. Zo werkten ze mee aan het aanleggen van de grootste Nederlandse dataset ooit op het gebied van plastic rivierafval.

De Biesbosch en de grensgebieden

Op basis van de verzamelde gegevens herkennen Van Emmerik en collega-onderzoekers een aantal patronen. Zo blijkt dat het grootste deel van het afval bestaat uit kleine stukjes plastic, wat erop wijst dat het afval al langer in het milieu zwerft en langzaam afbreekt tot kleinere delen. Ook de geografische spreiding van het afval is opvallend. Bij steden en de grensgebieden rond België en Duitsland werd relatief veel afval verzameld, maar de grootste pieken liggen benedenstrooms: vooral de Biesbosch blijkt een plek waar veel plastic terechtkomt.

Uiteindelijk moeten dit soort grote onderzoeken leiden tot meer en betere metingen, overal ter wereld. Als het aan Van Emmerik ligt komen er grens- en streefwaardes, net als bij chemische typen vervuiling, waarmee kan worden bepaald hoe zwaar een rivier vervuild is met plastic. Pas dan kan het wereldwijde probleem van plastic rivierafval effectief worden aangepakt: "Omdat er nu geen data zijn over riviervervuiling, wijst iedereen naar elkaar. Die cyclus kunnen we alleen doorbreken door te beginnen met zo goed mogelijk te meten."

Het onderzoek *Riverbank macrolitter in the Dutch Rhine-Meuse delta* is gepubliceerd in Environmental Research Letters. Het onderzoek werd uitgevoerd door Wageningen University & Research in samenwerking met Stichting De Noordzee.

Tekst: [Wageningen Environmental Research](#)

Foto's: [Schone Rivieren](#)

Gemiva winkel in het Weetpunt

Beste mensen,

Het bestuur van de Stichting Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard heeft besloten om m.i.v. zaterdag 17 oktober 2020 het Weetpunt voor 4 weken te sluiten.

Er kunnen dan ook geen enkele activiteiten meer plaatsvinden in dit gebouw.

De situatie m.b.t. het Coronavirus in deze regio nopen ons om dit besluit te nemen.

Over 3 weken zullen we ons beraden of het informatiecentrum 't Weetpunt weer open kan.

We hopen dat u begrip heeft voor dit besluit.

We hopen ook dat u allen gezond blijft!

Met vriendelijke groet, Wim Los Voorzitter St. N&LZW

GEMIVA-SVG GROEP

Samen maken we het verschil

Vogelhuisjes
Kaarsen
Decoratie
Aardewerk
Vogelvoerbakjes
En nog veel meer leuke
dingen voor u huis
U steunt hier Gemiva
het Weetpunt

Contante betaling

Buiten de regio

Herstel van zilte graslanden langs het Noordzeekanaal

Provincie Noord-Holland, Staatsbosbeheer

4-NOV-2020 - De Houtrakkerbeemden, nabij de Amsterdamse haven, krijgt zijn waardevolle, brakke natuur weer terug. Het openzetten van de stuw, waardoor brak water uit het Noordzeekanaal stroomt, vormt het sluitstuk van het project om de gevarieerde, rijke natuur van de Houtrak de ruimte te geven.

Deel deze pagina

De Houtrak is een belangrijke schakel voor de omliggende natuur- en recreatiegebieden en is onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland. Staatsbosbeheer heeft de laatste jaren hard gewerkt om het gebied een kwaliteitsimpuls te geven. Met het openzetten van de stuw in de Houtrakkerbeemden, zodat er nieuwe, brakke graslanden kunnen ontstaan, is het werk in oktober 2020 afgerond.

Brakke natuur uniek voor Noord-Holland

Van oudsher kwamen er in Noord-Holland op vele plekken brakke graslanden voor. Met name de Zaanstreek was beroemd vanwege dit natuurstype. Op veel plekken groeiden melkkruid en tal van andere brakwatersoorten.

Door de afsluiting van de Zuiderzee is heel Noord-Holland sterk verzoet en ruimden de brakwaterplanten vrijwel overal het veld om plaats te maken voor zoete soorten als dotterbloem. Inmiddels zijn er nog maar weinig plekken in de provincie om brakke natuur te ontwikkelen. Het water wordt na het verblijf in het gebied teruggevoerd naar het brakke Noordzeekanaal. In de Houtrakkerbeemden was dit wel mogelijk omdat het brakke water niet naar andere (agrarische) gebieden stroomt. Voor de realisatie hebben de provincie en Staatsbosbeheer de handen ineengeslagen.

Ontwerp en uitvoering

De kreek is ontworpen in aansluiting op het oorspronkelijke Oer-IJ, dat in het verleden ook ten noorden van de Houtrakkerbeemden stroomde. Vanuit Zijkanaal C, een zijkanaal van het Noordzeekanaal, stroomt brak water met een zoutgehalte van 3700 milligram chloride per liter water de Houtrakkerbeemden binnen. Er is in 2019/2020 een meanderende kreek aangelegd waarop sloten aansluiten, zodat het brakke water zich over het gebied kan verspreiden. Ook wordt jaarlijks het peil op hoog gezet waardoor het grasland 25 tot 30 centimeter kan inunderen met brak water. De oppervlakte van het gebied is ongeveer 45 hectare, waarbij ongeveer 35 hectare met brak water wordt overstroomd. Tijdens de inrichting waren er in het gebied al drie territoria van de kleine plevier en 18 paar veldleeuweriken gesignaleerd.

Echt lepelblad (Bron: C. Wouda)

Spontane natuurontwikkeling

De verwachting is dat allerlei brakwaterplanten zich in het grasland zullen vestigen. De inrichting zorgt ervoor dat het brakke water het landschap in verschillende mate beïnvloedt, zowel qua hoogte als tijdsduur. Hierdoor kunnen soorten zich op de geschikte plekken vestigen, wat bijdraagt aan de interne variatie. Er kunnen soorten groeien van zilt grasland, langs de slootranden kunnen soorten van zilte ruigte een plek krijgen en in het water kunnen brakwater-waterplanten zich vestigen. Daarbij kan gedacht worden aan zeeaster, heemst, gewoon en stomp kweldergras, deens lepelblad, gewoon lepelblad, rode ogentroost, zilte rus en zilte schijnspurrie. Mogelijk vestigt zich hier ook de zilte waterranonkel, want deze soort groeit wel in de brakke Noorder IJ-plas dat nu een van de weinige gebieden met een brak karakter rond het Noordzeekanaal is. Langs zijkanaal C groeit nu al een enkel exemplaar van echt lepelblad. Behalve brakwaterplanten zullen in het kielzog van deze soorten ook allerlei brakwaterdieren zich hier vestigen, zoals de brakwatersteurgarnaal die nu al in de nabijgelegen Westhoff-plas leeft. Echt 'zoute' soorten zoals zeekraal, schorrenkruid en lamsoor zullen zich vermoedelijk niet vestigen, daarvoor is het zoutgehalte te laag. Maar de natuur weet ons steeds weer te verrassen, het wordt dus zeker spannend hoe dit nieuwe gebied zich zal ontwikkelen.

Even geduld

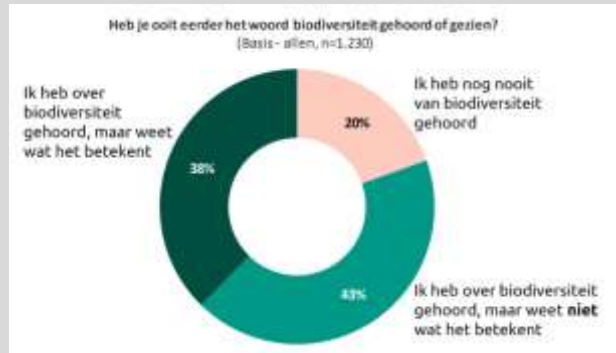
Het is heel bijzonder én belangrijk dat het in 2020 gelukt is om op bescheiden schaal zilte graslanden te ontwikkelen en zo de verbinding met de zee, die Amsterdam van oudsher altijd had, een nieuwe dimensie te geven. Natuurlijk vergt het wel tijd voordat dit natuurgebied tot volle wasdom komt, maar alle omstandigheden zijn goed voor een mooie ontwikkeling.

Tekst: Arnout-Jan Rossenaar, Staatsbosbeheer en Robbert de Ridder, Provincie Noord-Holland

Foto's: J.den-Boef, Staatsbosbeheer (leadfoto: brakke kreek Houtrakkerbeemden); C. Wouda

Kort Nieuw

Begrip 'biodiversiteit' voor veel Nederlanders onduidelijk

IVN-campagne 'Plant mee' voor vergroening

Met de campagne 'Plant mee' hoopt **IVN Natuureducatie** van alle Nederlandse achtertuinen en bedrijfstuinen het grootste natuurgebied van het land te maken. Wil jij als bedrijf de werkomgeving vergroenen? Dan heeft IVN een product dat jou op een simpele manier gaat helpen: een kant-en-klaar Tiny Forest! Dat en nog veel meer komt aan bod in deze campagne.

https://www.ivn.nl/natuur-in-de-buurt/plant-mee?utm_source=NL+Greenlabel+nieuwsbrief+algemeen&utm_campaign=1a300201ed-gn=1a300201ed-EMAIL_CAMPAIGN_11_1_2018_13_26_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_a6de5997e9-1a300201ed-235786717

Plant mee!
#plantmee

Kijk wat jij kunt doen op
ivn.nl/plantmee

ivn natuur
educatie

**vrijwilligers
gevraagd!**

M/V

Vrijwilliger worden?

Stichting Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard

**Wij bieden wij u de mogelijkheid aan om een (korte of eendaagse) cursus te volgen.
Er zijn vele mogelijkheden informeer gewoon eens!**

Werkgroep Flora en fauna

Werkgroep Weetpunt

Vogel Werkgroep

Werkgroep natuuronderhoud

Boeren adviseren met erf beleid

**O.a. door het maken en plaatsen van
vogelkasten**

**Gastvrouw of gastheer voor het
"Weetpunt"**

Vogeltellers

**Vogels tellen is leuk en kan eenvoudig
beginnen**

Excursies leiders

Werken in de natuur

Folder beschikbaar